

Palliativt kunskapscentrum i Stockholms län

Nyhetsbrev

Vi samarbetar med kommuner i Stockholms län och Region Stockholm

2024-02-28 | Årgång 11 | Nummer 2

[Läs brevet i webbläsare](#)

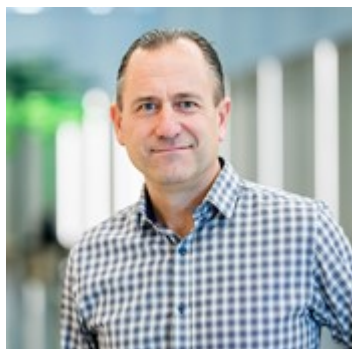
Hej!

Det är med stor glädje och stolthet jag kan konstatera att detta Nyhetsbrev är nummer 100 i ordningen! PKC startade sin verksamhet 2015 och har sedan starten skickat ut ett Nyhetsbrev varje månad. Peter Strang har skrivit de allra flesta kunskapsdelarna tills nu när Anette Alvariza och Linda Björkhem Bergman har tagit över stafettpinnen. Stort och varmt tack till Peter! Senare i Nyhetsbrevet kan du läsa hur Peter tänkte när vi började ge ut Nyhetsbrev med ett tydligt kunskapsinnehåll. Och nu är vi uppe i nästan 8500 prenumeranter! Tack till dig som läser och som vill sprida dem vidare.

Terminen är nu i full gång med mångahanda aktiviteter, samtidigt som vi räknar ned mot PKC-dagen den 24 maj. Över 400 intresserade har redan anmält sig – det är bra att inte vänta alltför länge med att anmäla sig.

I årets andra Nyhetsbrev skriver Linda Björkhem Bergman om Att behandla rossel i livets slut.

Vi önskar dig en trevlig läsning!
Fredrik Sandlund

Fredrik Sandlund
Verksamhetschef

Anette Alvariza
Vetenskaplig ledare

Linda Björkhem-Bergman
Vetenskaplig ledare

Kalendarium

Kommande utbildningar med platser kvar

Fortbildningseftermiddag för ST-läkare och specialister i palliativ medicin

För ST-läkare och specialister i palliativ medicin (även diplomerade läkare)

Palliativ vård – en introduktion

Halvdags introduktionsutbildning i palliativ vård

Vård i livets slut

För läkare verksamma inom akutsjukvård och geriatrik i Region Stockholm

Taktil massage – ett komplement i palliativ vård

Digital föreläsning med Berit Seiger Cronfalk

Hur möter vi döden inom LSS – får alla möjlighet att förstå och sörja?

Ges i samarbete med Forum Carpe

Digitalt seminarium om Svenska palliativregistret

För vård och omsorg som drivs på uppdrag av Region och kommun

Grundläggande cancervård

Ges i samarbete med Akademiskt primärvårdscentrum och Regionalt cancercentrum Stockholm Gotland

Undersköterskans roll i palliativ vård

Föreläsare: Medarbetare PKC samt Mona Nyberg, specialistundersköterska

Öppen föreläsning: Döden, döden, döden...

Digital föreläsning med Peter Strang, kostnadsfri och tillgänglig för alla

De nödvändiga samtalen – läkare

Anordnas i samarbete med Palliativt utvecklingscentrum i Lund och RCC Stockholm Gotland

Förvirringstillstånd i palliativ vård

Föreläsare: Jonas Bergström, specialist i geriatrik och palliativ medicin

Symtomkontroll i palliativ vård

Föreläsare: Linda Björkhem Bergman och Per Fürst, överläkare

Samtal vid allvarlig sjukdom

För läkare verksamma inom akutsjukvård och geriatrik i Region Stockholm

Palliativa vårdbehov vid njursvikt

Föreläsare: Jennie Bergman, specialistsjuksköterska i palliativ vård, Danderyds sjukhus

Trygg när döden närmar sig

Ges i samarbete med Forum Carpe

Nyheter

PKC anordnar öppna kostnadsfria digitala föreläsningar!

Den 13 februari föreläste Linda Björkhem Bergman om Cancerrelaterad fatigue – går det att behandla? Det var 600 anmälda deltagare! Tack alla ni som var med.

Den 17 april är det Peter Strangs tur som pratar om Döden, döden, döden....

- ***Döden, döden, döden...***

Vill patienter prata om döden? Det är viktigt att erbjuda samtal men hur gör man så att det blir stödjande, inte skrämmande samtal? Ska vi "informera", eller hjälpa personen att hitta sina egna svar? Och varför är livet och livets alla manifestationer så viktiga när man ska dö? Föreläsningen är kostnadsfri och öppen för alla i hela landet.

[Läs mer och anmäl dig](#)

Du har väl anmält dig till årets PKC-dag?

Anmälningarna till årets PKC-dag strömmar in. Jätteroligt! PKC-dagen 2024 går av stapeln fredag **den 24 maj**, under temat "**Utmaningar och möjligheter i palliativ vård**". Nu finns det ett färdigt program som du hittar på PKC:s hemsida och på anmälningssidan.

Som vi redan berättat om har vi sänkt deltagaravgiften för dig som inte arbetar i Stockholms län. Varmt välkommen!

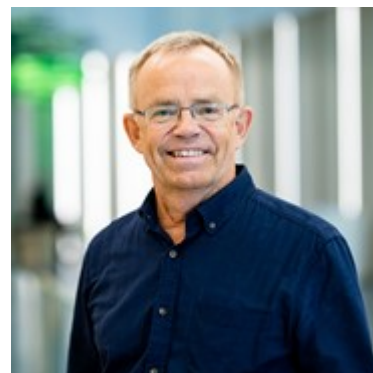
[Till konferensens hemsida](#)

Kunskapsbrevet – för hundra gången!

PKCs nyhetsbrev har innehållit en kunskapsdel allt sedan PKC startade 2015. De flesta av breven är författade av professor Peter Strang som var vetenskaplig ledare vid PKC fram till 2022. Sedan dess är han senior rådgivare, medan Anette Alvariza, sjuksköterska och professor samt Linda Björkhem Bergman, docent och överläkare delar på tjänsten som vetenskaplig ledare och har det nuvarande huvudansvaret för nyhetsbrevet.

Med anledning av utskicket av detta det hundra numret valde vi att höra efter med Peter vad som var hans tankar bakom att starta nyhetsbrevet och hur han tänkt kring kunskapstexterna som är nyhetsbrevets kärna.

Peter Strang

Fredrik: När vi startade PKC, var du mån om att vårt Nyhetsbrev också skulle innehålla en kunskapsdel. Varför var det så viktigt?

Peter: "Sverige ligger bra till när det gäller palliativ vård, men vill man ligga långt framme, kan man inte stå stilla vad gäller kunskapsutvecklingen. De flesta vill lära sig mer men det finns sällan tid för att sätta sig ner och datasöka och läsa in sig på nya studier. Det var därför jag var mån om att vi skulle ha en Kunskapsdel i varje nummer och det skulle vara en text som var vetenskaplig, praktiskt användbar och lättläst."

Fredrik: Du har skrivit den absoluta majoriteten av kunskapsdelarna – hur gör du när du tar fram en kunskapstext?

Peter: "Först väljer jag ett område och försöker hitta ämnen som är relativt breda, eftersom vi har läsare inom alla vårdområden: den palliativa vården, sjukhusvården, primärvården och inom kommunens vård och omsorg. Brevet läses också av alla yrkesgrupper.

När jag bestämt mig för ett område, till exempel smärta, försöker jag hitta en vinkling som är intressant. Det kan handla om så olika saker som smärta vid demens eller smärtbehandling med nya läkemedel. Därefter gör jag datasökning och läser kanske tio till tjugo studier innan jag hittar en som passar PKC.

Det sista steget innebär att jag behöver förenkla en vetenskaplig studie så att den blir lättläst och praktiskt användbar, utan att tappa i vetenskaplig precision. Det är en kul utmaning!"

Fredrik: Till slut: vad är lättast och roligast att skriva om?

Peter: "Lättast är nog att skriva om kvantitativa studier där man har siffror, till exempel en smärtstudie, men mest givande för mig egen del är att försöka förklara en spännande, existentiell studie på ett begripligt sätt."

Grundläggande utbildningar i palliativ vård

Öppet för alla i landet mot en viss kostnad.

- **12 mars** kl. 13-16 via Teams
Palliativ vård – en introduktion
[Läs mer och anmäl dig](#)
- **16 april** kl. 13-15.30 via Teams
Undersköterskans roll i palliativ vård
[Läs mer och anmäl dig](#)
- **23 april** kl. 13-16 via Teams
Symptomkontroll i palliativ vård
[Läs mer och anmäl dig](#)

© Palliativt kunskapscentrum i Stockholms län

Reflektionsledarutbildning

Vill du som chef att någon av dina medarbetare ska bli reflektionsledare på din arbetsplats?

Att utbilda någon från den egna verksamheten att leda reflektionsgrupp ger förutsättningar till ett hållbart arbetssätt. För att komma igång med regelbunden reflektion i verksamheten erbjuder PKC en grundläggande reflektionsledarutbildning.

Som chef behöver du fundera på vem i din verksamhet som kan vara lämplig att leda reflektionsgrupp. Vi tror att det är bra om fler medarbetare från samma verksamhet utbildas, för möjlighet till kollegialt stöd.

Nästa kurstillfälle med platser kvar är den 24 oktober 2024.

[Läs mer och anmäl dig](#)

Utbildningen är framtagen i samarbete med Palliativt centrum för samskapad vård och Palliativt Centrum vid Västra Götalandsregionen

Ny uppdaterad version av Peters fyra frågor

För de flesta människor är döden en känslig fråga och det kan vara svårt även för oss som personal att komma in på frågorna på ett naturligt sätt, utan att skada. Peter Strang menar att samtal med hjälp av stödjande frågor ett bra sätt att samtala kring saker som rör döendet, på den sjukas villkor.

I den här videon får du tips om de fyra frågor Peter själv arbetar med i samtal med personer i livets absoluta slutskede. Videon avslutas med reflektionsfrågor.

[Se videon här](#)

PKC tipsar!

När livet lämnar – en utbildning om döendet, döden och omhändertagandet av den döda kroppen

Betaniastiftelsen

DÄR LIVSFRÅGOR FÅR TA PLATS

Webbutbildning

Kostnadsfri webbutbildning som i första hand riktar sig till dig som arbetar inom vård och omsorg och i ditt arbete möter patienter som närmar sig livet slut. Fokus ligger på det förväntade döendet, det vill säga en patient som har en obotlig sjukdom eller som närmar sig döden på grund av hög ålder. Men utbildningen kan även vara av intresse för dig som är närstående eller har funderingar om döden.

[Läs mer på Betaniastiftelsens hemsida](#)

Digitala lunchseminarier för läkare inom akutsjukvård och geriatrik

20 mars kl. 12.00–12.45

Vård i livets slut

Linda Björkhem Bergman – Överläkare, Docent på Stockholms Sjukhem och Karolinska Institutet. Vetenskaplig ledare vid Palliativt kunskapscentrum (PKC)

[Läs mer och anmäl dig](#)

7 maj 12.00–12.45

Samtal vid allvarlig sjukdom

Linda Björkhem Bergman – Överläkare, Docent på Stockholms Sjukhem och Karolinska Institutet. Vetenskaplig ledare vid Palliativt kunskapscentrum (PKC)

[Läs mer och anmäl dig](#)

Är du en de drygt 2000 personer som har laddat ned PKC-appen? Om inte så har du missat något :)

PKC-appen

Tillgänglig nu i AppStore
och på Google Play

Genom PKC-appen kommer du enkelt åt Palliativt kunskapscentrums videoföreläsningar, webbutbildning och vetenskapliga referat, utan att behöva gå in på vår webbsida. PKC-appen är tillgänglig både på Apple AppStore och på Google Play.

[Läs mer och ladda ner appen](#)

Att behandla rossel i livets slut

Referat av Linda Björkhem-Bergman
Vetenskaplig ledare PKC
Överläkare och Docent vid Stockholms Sjukhem och
Karolinska Institutet

Referat av artikeln: van Esch HJ, Campbell ML, Mori M, Yamaguchi T. **Should (Prophylactic) Medications Be Used for the Management of Death Rattle?** *J Pain Symptom Manage.* 2023;66(4):e513-e517

I den här månadens referat har jag valt att skriva om behandling av rossel i livets slut. I den medicinska litteraturen finns en pågående debatt om rosslig andning verkligen ska behandlas farmakologiskt eller inte och om det alls har någon effekt när väl den rossliga andningen uppstått. I artikeln intervjuas tre olika forskare /forskarteam som själva har gjort kliniska studier på behandling av rossel i livets slut. De har fått besvara frågor om sin syn på behandling av rossel, vilken evidens som finns och hur de själva praktiskt tillämpar sina egna (och andras) resultat från studier [1]. De tre forskarna som har intervjuats är:

- **Harriette van Esch**, läkare från Nederländerna som gjort en studie om att ge antikolinerga läkemedel i förbyggande syfte mot rossel i livets slut.
- **Margret Campbell**, sjuksköterska från USA som gjort en studie om patientens obehag vid rossel i livets slut.
- **Masanori Mori** och **Takayashi Yamaguchi**, läkare från Japan som gjort en studie om behandling med antikolinerga läkemedel när väl rosslig andning uppstått.

"Rosslingar är ett tecken på att döden är nära och är en del av den normala döendeprocessen"

Rosslig andning – ett tecken på att döden är nära

Rosslig andning är en del av döendeprocessen och beror på att patienten tappat förmågan att svälja och att hosta. Därför ansamlas sekret i de övre luftvägarna. Troligen besväras patienten inte själv så mycket av rosslet, men det kan vara jobbigt för närstående (och personal) med den rosslande andning. Rosslingar är ett tecken på att döden är nära och är en del av den normala döendeprocessen. Om patienten är övervätskad, som fallet ofta är om man fortsätter att ge dropp till en döende patient, får patienten ofta mer rossel och kan också få mer symptom på andnöd.

Icke farmakologiska åtgärder är i regel det viktigaste åtgärder vid rossel som munvård och lägesändringar. Oftast är rosslet något som kan stressa närstående och även personal och det är oftast anledningen till att det behandlas. Om man behöver ge läkemedel så rekommenderas i regel något antikolinergiskt läkemedel som fungerar upptorkande.

Antikolinerga läkemedel

Antikolinerga läkemedel är en grupp av läkemedel där Robinul, Buscopan och Scoploamin ingår. Olika preparat från den här läkemedelsgruppen används i olika delar av världen för behandling av rossel. För enkelhetens skull har man i den här artikeln använt sig av samlingsnamnet "antikolinerga läkemedel" för att inkludera alla studier som inkluderar någon av de här preparaten. I Sverige används framför allt Robinul och Buscopan för behandling av rossel i livets slut. Anledning till att man inte använder Scopolamin är att det passerar blod-hjärn-barriären och ger mer biverkningar i form av förvirring än vad Robinul och Buscopan gör. Alla antikolinerga läkemedel ger biverkningar i form av torra slemhinnor, tex muntorrhet och torra ögon.

Behandla eller inte behandla?

I artikeln beskriver den första forskaren, Harriette van Esch, att tidigare studier egentligen inte kunnat visa att antikolinerga läkemedel har någon bra effekt när patienten väl fått rosslig andning – åtminstone inte enligt de två randomiserade studier som finns publicerade [2, 3]. Van Esch förespråkar istället att man ger antikolinerga läkemedel i förebyggande syfte, innan den rossliga andningen uppstår. I hennes egen studie, "SILENCE", kunde man visa att behandling med antikolinerga läkemedel i förebyggande syfte hade relativt bra effekt för att förhindra uppkomsten av rossel [4]. Även om det framför allt är närstående som kanske bekymras av rosslet mer än själva patienten tycker van Esch att det kan vara värdefullt att behandla i vissa fall. Hon skriver att man bör eftersträva att döendefasen ska bli så lugn och värdig som möjlig. Att ge förebyggande läkemedel som kan motverka rossel i livets slut kan vara värdefullt och bör vara ett beslut som tas tillsammans med vårdteamet och närstående.

Den andra forskaren, Margret Campbell, lyfter en viktig aspekt, nämligen frågan om rossel är ett besvärande symptom för patienten eller ej. I alla studier där man vill undersöka behandlingsalternativ för rossel hänvisar man till litteratur som visat att rosslingar framför allt är ett bekymmer för närstående. Hon har själv gjort en studie som faktiskt undersöker patientens obehag av rosslet [5]. Hennes slutsats är att man i regel inte behöver behandla rossel. Istället efterfrågar hon mer forskning kring hur övervätskning (framför allt pga dropp) kan bidra till rosslighet samt studier som undersöker hur närståendes upplevelse av rossel kan förändras om de får bättre information.

Den sista forskargruppen, Yamaguchi och Mori från Japan, har genomfört en stor studie där man följde sammanlagt 1896 patienter i livets slut [6]. Resultaten visade att de som fick antikolinerga läkemedel hade betydligt mindre rossel än de som inte behandlades – dvs till skillnad från tidigare studier så visade den här studien en effekt på rossel. Forskarna menar därför att man kan behandla rossel med antikolinerga läkemedel med god effekt – dvs man behöver inte ge det i förebyggande syfte. Om man ger läkemedel i förebyggande syfte så kommer en stor andel patienter (90% enligt deras studie) få antikolinera läkemedel i onödan och därmed besvärande biverkningar utan att de får någon direkt nytta. Deras rekommendation är därför att bara ge läkemedel när väl symptomet uppstår.

"Antikolinerga läkemedel har viss effekt, både vid behandling och som förebyggande behandling"

Hur ska vi behandla rossel i livets slut?

Sammanfattningsvis kan man konstatera att rosslingar är en del av den naturliga döendeprocessen och att det kanske inte behöver behandlas i så stor utsträckning som görs idag. Omvårdnadsåtgärder som lägesändring och god munvård räcker ofta långt. En viktig uppgift för oss inom vården är också att informera närstående om den naturliga döendeprocessen, vad som händer och varför rosslingar uppstår. Om vi väljer att behandla med läkemedel så finns studier som stödjer att antikolinerga läkemedel har viss effekt, både vid behandling och som förebyggande behandling, men det finns också studier som visar att effekten är tveksam. Om man väljer att behandla så är det viktigt att vara uppmärksam på biverkningar i form av muntorrhet, torra slemhinnor och torra ögon. Det kan vara värt att komma ihåg rådet som också finns med i artikeln; nämligen att läkemedelsbehandling mot rossel bör vara ett beslut som förankras både i vårdteamet och hos närstående innan man påbörjar behandlingen.

Referenser

1. van Esch HJ, Campbell ML, Mori M, Yamaguchi T. **Should (Prophylactic) Medications Be Used for the Management of Death Rattle?** *J Pain Symptom Manage.* 2023;66(4):e513-e7.
2. Heisler M, Hamilton G, Abbott A, Chengalaram A, Koceja T, Gerkin R. **Randomized double-blind trial of sublingual atropine vs. placebo for the management of death rattle.** *J Pain Symptom Manage.* 2013;45(1):14-22.
3. Likar R, Rupacher E, Kager H, Molnar M, Pipam W, Sittl R. **[Efficacy of glycopyrronium bromide and scopolamine hydrobromide in patients with death rattle: a randomized controlled study].** *Wien Klin Wochenschr.* 2008;120(21-22):679-83.
4. van Esch HJ, van Zuylen L, Geijteman ECT, Oomen-de Hoop E, Huisman BAA, Noordzij-Nooteboom HS, et al. **Effect of Prophylactic Subcutaneous Scopolamine Butylbromide on Death Rattle in Patients at the End of Life: The SILENCE Randomized Clinical Trial.** *JAMA.* 2021;326(13):1268-76.
5. Campbell ML, Yarandi HN. **Death rattle is not associated with patient respiratory distress: is pharmacologic treatment indicated?** *J Palliat Med.* 2013;16(10):1255-9.
6. Yamaguchi T, Yokomichi N, Yamaguchi T, Maeda I, Matsunuma R, Tanaka-Yagi Y, et al. **Anticholinergic drugs for death rattle in dying patients with cancer: multicentre prospective cohort study.** *BMJ Support Palliat Care.* 2023;13(4):462-71.

Foto: Pixabay

Palliativt kunskapscentrum i Stockholms län samfinansieras av Region Stockholm samt kommunerna Danderyd, Ekerö, Haninge, Huddinge, Järfälla, Lidingö, Nacka, Norrtälje, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholms stad, Sundbybergs stad, Södertälje, Tyresö, Täby, Upplands-Bro, Upplands Väsby, Vallentuna, Vaxholm,

Värmdö och Österåker.

Läs mer om oss på: pkc.regionstockholm.se

Kontakt: pkc.siso@regionstockholm.se

Foto: Yanan Li (om ej annat anges)

Följ oss på Facebook och Instagram

Tipsa en vän

Dela utskicket:

[Avregistrera dig från nyhetsbrevet](#)

Palliativt kunskapscentrum
REGION STOCKHOLM